

ALARMFASE ZMW

Het rode lijntje gaat steil omhoog, net als Harry's hartslag.

Het is zondag en het hoost al het hele weekend in het waterschap Noord Wierderland. Harry Oosting, hoofd beheer en onderhoud van het waterschap, is zenuwachtig. Het hoost namelijk ook in Duitsland en in het stroomgebied van de Maas, met gevaar voor extreme peilstijgingen in de rivieren. Harry heeft zijn laptop het hele weekend nog niet uit gehad. Voortdurend surft hij heen en weer naar weersites in binnen- en buitenland, naar de online peilgegevens van de gemalen in zijn werkgebied, en naar de site met waterdata van Rijkswaterstaat. Daar ziet hij een blauw lijntje met de waterpeilstijging van de afgelopen dagen. Dat blauwe lijntje gaat over in een rood lijntje: de verwachte waterstanden. Het rode lijntje gaat steil omhoog, net als Harry's hartslag.

Zelfs in Studio Sport heeft Harry geen interesse die zondagavond. Hij besluit een uurtje eerder naar bed te gaan, omdat hij er de volgende ochtend vroeg uit wil. Maar de slaap wil niet komen. En als Harry dan eindelijk in slaap valt dan droomt hij van zandzakken en wegschuivende dijken. Om 6 uur, als de wekker afloopt, loopt Harry meteen naar zijn laptop om de website van Rijkswaterstaat te checken. Tijd om even rustig te ontbijten gunt hij zich niet. Hij propt een paar boterhammen in een zakje en gaat snel naar kantoor.

Daar is het al een drukte van belang; iedereen is wat vroeger gekomen. Harry wil net de dijkbeheerders bijeen roepen voor een extra werkoverleg maar dan meldt de telefooncentrale dat een burger een belangrijke melding wil doen. 'Verbind maar door,' zegt Harry.

Harry krijgt een man aan de lijn die een vreemd verschijnsel in een sloot heeft waargenomen. Zijn hond had het als eerste opgemerkt en was er hard tegen gaan blaffen. De man beschrijft wat hij ziet: een harde waterstroom, gemengd met zand, komt uit de slootbodem omhoog. 'Het lijkt wel een soort zandvulkaan,' zegt de man. 'En op het water drijft een lichtblauwe vlek.' Op de achtergrond hoort Harry de nog steeds blaffende hond.

Harry probeert erachter te komen waar de beller zich precies bevindt. De wandelaar meldt dat hij bij een dijk staat, niet al te ver van de Dorpsstraat, en dat hij rechts in de verte een boerderij ziet en een stukje verderop een brievenbus. Harry vraagt de man aan de lijn te blijven en overlegt met zijn team: weet iemand ergens een brievenbus bij een dijk te staan? Na lang nadenken denkt het team te weten waar de beller staat: bij de sloot tussen dijkpaal 38 en 39. Harry vraagt de man daar te blijven wachten tot er een dijkspecteur is gearriveerd.

'Het lijkt wel een soort zandvulkaan.'

Een kwartiertje later belt de dijkspecteur vanaf de plek des onheils: inderdaad Harry, het is wat we al dachten. Een zandmeevoerende wel, bij de sloot tussen dijkspaal 38 en 39.

‘Wanneer heb jij voor het laatst die watergang geïnspecteerd?’ wil Harry weten.

‘Dat weet ik niet precies,’ antwoordt de dijkspecteur. ‘In die sloot komen bijna nooit zandmeevoerende wellen voor.’

‘Dus hoe lang deze er al zit weten we niet?’ zegt Harry.

De dijkspecteur zwijgt.

Harry roept zijn mannen bij elkaar. Hij wijst de locatie aan op een kaart en vraagt of er bijzondere omstandigheden bekend zijn die tot het ontstaan van de zandmeevoerende wel geleid kunnen hebben. Immers, zo hoog staat het water in de rivier nog niet. Zijn er wellicht onlangs werkzaamheden geweest? Een lekkende waterleiding? Niemand weet het. Het team gaat uiteen, op zoek naar antwoorden. Een uur later komen ze weer terug en leggen hun informatie op tafel. De historische calamiteitenkaart blijkt niet meer actueel. De afdeling vergunningen weet niets van werkzaamheden. Is er visuele informatie – heeft de inspecteur misschien gezien dat er langs de dijk gegraven werd? Nee, nooit iets gezien. Maar in de herfstvakantie is hij een tijdje ziek geweest, dus als er precies in die week gegraven is heeft hij dat niet opgemerkt. Wie heeft hem toen vervangen? Niemand, zo blijkt.

Harry vraagt het nog eens met heel veel nadruk: wat is er de laatste weken, maanden, jaren gebeurd op die dijk? Want ja, als je naar de oorzaak staat te gissen, dan wordt het ook gissen naar de oplossing. En veel tijd heb je niet met een probleem als dit - je diagnose moet in een keer juist zijn. Maar niemand van de aanwezigen kan zich iets bijzonders herinneren. Harry krijgt het advies Adri te bellen, die vorig jaar met pensioen is gegaan. Die schijnt op zijn zolder nog

wat archiefmateriaal te hebben. Bovendien stond hij bekend als iemand met een ijzersterk geheugen. Een wandelend dijkarchief.

In het vergaderzaaltje hangt een televisie. ‘Hee, ze hebben het over ons!’ roept iemand. Het geluid wordt harder gezet en het team valt middenin een extra nieuwsuitzending van de Regionale Omroep Wierderland. De man met de hond blijkt de pers gebeld te hebben. Hij wordt thuis geïnterviewd, met de hond op de bank naast hem. Hij doet verslag van zijn vreemde vondst. En hij voegt er zijn eigen theorie aan toe: een maand of twee geleden waren er graafwerkzaamheden op de dijk. Hij heeft het zelf gezien. Dat moet de oorzaak wel zijn.

Dus toch!

Harry zet zijn team aan het werk: bel jij de Nuon, jij Essent, jij KPN, ga vragen wie er bezig is geweest, en wanneer, en waar precies, en wat ze gedaan hebben. Hij gaat nogmaals bij het team vergunningen langs: weten jullie heel zeker dat er geen vergunning is aangevraagd? Ze beloven dat ze alles nog eens heel goed zullen doorspitten. Harry belt de man met de hond en vraagt: ‘weet u van wie die graafmachine was? Stond er een logo op?’ De man heeft geen idee.

Hij weet alleen nog dat het ding oranje was.

Intussen hangt de Regionale Omroep Wierderland aan de telefoon. Ze willen langskomen met een camerateam. En ze willen opnames maken op de plek des onheils. Dat laatste lijkt Harry geen goed idee. Prima als ze naar kantoor komen, maar de locatie van de zandmeevoerende wel krijgen ze niet. Zodra hij even tijd heeft zal hij ze te woord staan, zo belooft hij.

Een paar uur na de eerste melding komt er iemand van het telefoonteam bij Harry binnenrennen: ‘Ik heb ze gevonden, het was het electriciteitsbedrijf,’ roept hij. ‘Die zijn inderdaad 2 maanden geleden bezig geweest, vlak bij waar nu de zandmeevoerende wel is verschenen. Een gestuurde boring. En ze beweren bij hoog en bij laag dat ze een vergunning hebben aangevraagd.’ Nu begrijpt Harry er helemaal niets meer van. Hij besluit zelf met het electriciteitsbedrijf contact op te nemen. Terwijl hij wacht op doorverbinding ziet hij op het parkeerterrein het busje van de Regionale Omroep arriveren. Precies tegenover het naambord van het waterschap zijn ze hun camerastatief aan het opstellen en worden kabels uitgerold. Hij ziet hoe de verslaggeefster alvast een stand-upje inspreekt. Het regent nog steeds.

Het telefoontje met het electriciteitsbedrijf maakt een hoop duidelijk. Ze blijken een vergunning voor een gestuurde boring aangevraagd te hebben bij het waterschap aan de overzijde van de rivier, Zuid Wierderland. Want daar ging de boor de grond in. Maar de boor kwam boven de grond in Harry's waterschap Noord Wierderland. Daar heeft het electriciteitsbedrijf niet aan gedacht, en de vergunningencoördinator ook niet. Harry zucht. En hij deelt zijn conclusie mee aan het team: 'Ik ga ervan uit dat de gestuurde boring door het electriciteitsbedrijf de onderliggende oorzaak is. Ga maar aan beide kanten van de zandmeevoerende wel een dam van zandzakken opwerpen, dan houdt het waarschijnlijk snel op.' Spoorlags vertrekt een team naar de plek des onheils.

Dan heeft Harry even tijd voor een interview met de verslaggeefster van de regionale omroep. Hij probeert uit te leggen wat een zandmeevoerende wel is en hoe hij denkt dat deze is ontstaan. 'Maar hoe heeft het electriciteitsbedrijf nou midden in jullie dijkgebied kunnen boren zonder dat jullie daarvan wisten?' vraagt de verslaggeefster. 'En weet u eigenlijk wel zeker dat de boring van het electriciteitsbedrijf de oorzaak van het probleem is?' 'En als het probleem niet door het electriciteitsbedrijf is veroorzaakt, maar door iets anders, gaat de dijk dan alsnog onderuit?'

De meest dodelijke vraag heeft ze voor het laatst bewaard.

De meest dodelijke vraag heeft ze voor het laatst bewaard: 'Wat zegt het over de kwaliteit van jullie inspecties als een *hand* het probleem heeft ontdekt in plaats van een van jullie dijkinspecteurs?' Het hele waterschap volgt het live-interview binnen, op de televisie. Ze zien op Harry's voorhoofd steeds meer zweetdruppeltjes verschijnen. Hij kan op geen enkele vraag een bevredigend antwoord geven.

Als het omroepeteam is vertrokken nemen Harry en zijn mannen even lunchpauze. Ze kunnen niet veel doen, het wachten is op bericht uit het veld dat de zandmeevoerende wel tot rust is gekomen. Maar dat kan nog wel even duren. Dan ziet Harry dat zijn achtjarige dochter Eva komt aanfietsen – ze blijkt hem op de tv gezien te hebben. En omdat de crisis zich vlak in de buurt afspeelt heeft de juf van alles verteld over dijken en polders en overstromingen. 'Maar ik wist het meeste eigenlijk al,' zegt Eva, 'van jou. En toen mochten we een tekening maken.' Harry's dochter ritst haar rugzak open en produceert een prachtige tekening van een zandmeevoerende wel. 'Voor boven je bureau pap.'

'Voor boven je bureau pap.'

Om half zeven zitten Harry en zijn mannen aan de bami goreng. Ze hebben besloten nog niet naar huis te gaan en hebben chinees besteld. Harry is intussen hoofd van het waterschapsactieteam en ze zitten in coördinatiefase 2. Het is inmiddels 6 uur geleden dat de dammetjes zijn aangelegd. Nu moet de zandmeevoerende wel zo ongeveer tot rust gekomen zijn. Doordat het water binnen het afgedamde stuk sloot stijgt, stijgt ook de waterdruk en kan het zand niet meer zo makkelijk uitstromen. In theorie tenminste. Maar hier gebeurt iets anders: de zanduitstroom gaat gewoon door. Zandkorrel voor zandkorrel stroomt de dijk weg via het gat. In de dijkberm lijkt al een verlaging te ontstaan – de beruchte voorbode van piping. En het wordt zelfs nog erger: aan de andere kant van de dam van zandzakken is eveneens een zandmeevoerende wel ontstaan. Als Harry gebeld wordt met de melding grijpt hij vertwijfeld naar zijn hoofd. Op de televisie is net aangekondigd dat het water in de rivier nog steeds stijgt....

In no time staat de telefoon op het waterschapskantoor roodgloeiend. Op Twitter schijnen foto's te circuleren van het steeds groter wordende gat. De hele vaderlandse pers wil langskomen. De Wereld Draait Door hangt aan de lijn: zou het waterschap iemand kunnen sturen die vanavond in de uitzending aan de hand van een schaalmodel van een

dijklichaam kan uitleggen wat een zandmeevoerende wel is? 'Laat ze de dijkgraaf maar bellen,' zegt Harry. Ook Nieuwsuur en Pauw & Witteman gaan vanavond aandacht besteden aan de situatie in Noord Wierderland. Het valt Harry op dat de pers van lieverlee niet meer praat over Noord Wierderland, maar over *het rampgebied*, terwijl er van een ramp totaal geen sprake is. Het Ministerie belt: morgen om 9 uur wil de Staatssecretaris langskomen. Voortdurend hangen er journalisten aan de telefoon: *wanneer zal het rampenplan in werking worden gesteld? Staan er bejaardentehuizen in het gebied? Gaan ze al evacueren?* Er wordt besloten dat het waterschapsbeleidsteam de volgende ochtend om 7 uur bijeen zal komen. Iedereen moet vannacht wel mobiel te bereiken zijn, voor het geval er eerder iets misgaat.

Harry geeft opdracht om bij de afdamming een paar lampen neer te zetten en er de hele nacht een paar mannen bij te stationeren. Van alle kanten melden zich vrijwilligers, zelfs uit Zuid Wierderland. De pers heeft inmiddels allang, via meldingen op Twitter, de plaats van de zandmeevoerende wel ontdekt. Als het NOS-journaal hoort dat het waterschap de wacht gaat houden bij de zandzakken, besluiten ze snel een cameraploeg te sturen.

Van alle kanten melden zich vrijwilligers, zelfs uit Zuid Wierderland.

Om half drie 's nachts is Harry nog steeds op kantoor. De dagploeg is allang naar huis en vervangen door nieuwe mensen, maar Harry heeft zijn post niet willen verlaten. De spanningen hebben hun tol geëist: hij is doodop. 'Ik ga even 5 minuten liggen,' zegt hij. 'Maar over 5 minuten moeten jullie me echt wakker maken hoor!' De mannen knikken. Goed, Harry.

Harry pakt een paar oude jute zakken, douwt een stapel van het boekwerk *Bouwstenen Professionele Inspecties* in een van de zakken bij wijze van kussen, drapeert de rest van de jute zakken over zich heen en valt als een blok in slaap.

En weer heeft Harry een droom. Niet over opkistingen en dijkdoorbraken deze keer, nee, hij droomt een heel vreemde droom. Hij droomt van het waterschap zoals het was toen hij er in dienst kwam, 25 jaar geleden alweer. Een klein waterschapje, iedereen kende elkaar, en iedereen kende elke vierkante centimeter van het gebied. Inmiddels zijn ze een paar keer gefuseerd, en veel groter geworden. En er is nog iets veranderd: 25 jaar geleden werd er bijna nooit gebouwd of gegraven in het dijkgebied. Maar inmiddels lijkt het wel alsof heel Nederland voortdurend op de schop gaat: spoorlijnen, internetkabels, gsm-masten, wegen, het gaat maar door.

In Zuid Wierderland schijnen ze al tablets met GPS-verbinding te gebruiken.

In zijn droom wordt het Harry opeens helder dat hij er niet meer van kan uitgaan dat alle informatie die hij nodig heeft om beslissingen te nemen vanzelf wel tot hem komt. Daar is het werkgebied simpelweg te groot voor. Hij beseft dat de veldwaarnemingen van dijkinspecteurs goud waard zijn, en dat die ergens opgeslagen moeten worden, zodat iedereen er ten allen tijde over kan beschikken. Want wat iemand vandaag op een dijk waarneemt, dat kan drie maanden later van belang zijn voor heel iemand anders. En die twee weten dat dan niet eens van elkaar.

Maar ja, als je wilt dat dijkinspecteurs hun observaties gaan opslaan, dan moet je ze natuurlijk wel een handje helpen. Want van huis uit zijn dijkinspecteurs doeners – ze bouwen liever een dam van zandzakken dan dat ze hun veldwaarnemingen gaan overtypen van een kladblaadje in een computer. Tja, in Noord Wierderland is het nog steeds de gewoonte om dijkinspecteurs met een bloknoot en een balpen de dijk op te sturen – geen wonder dat er veel informatie verloren gaat. In Zuid Wierderland schijnen ze al tablets met GPS-verbinding te gebruiken. De inspecteur kan ter plekke, op een handig programmaatje dat Digispectie heet, in woord en beeld vastleggen wat hij ziet, en via de GPS krijgt hij de coördinaten er gratis bij. En alles wat ze noteren stroomt meteen door naar het centrale informatie-

systeem. Nu er in het hele land GPS-dekking is zou dat misschien een uitkomst zijn...

Dan droomt Harry hoe het zou zijn geweest als alles wat vanmorgen fout ging *goed* was gegaan. Hij droomt dat hij meteen na de ontdekking van de zandmeevoerende wel op een actuele digitale kaart had kunnen kijken en in een actueel beheerregister. Hoe hij in een ander computerprogramma de KLIC-melding had gevonden en de vergunning, plus een rapport van de dijkbeheerder die toezicht op de boring had gehouden. In zijn droom zoomt Harry nog wat dichterbij in op de digitale kaart. *Ac diam 50* ziet hij ergens met kleine lettertjes staan. Kijk nou eens... door het bewuste gebied loopt een waterleiding, een asbestcementleiding van 50 mm doorsnee. Dat ding moet er al minstens tachtig jaar liggen, realiseert Harry zich. En er staat nog iets interessants in het beheerregister: twee jaar geleden, toen de dijk is verzaamd, is er 2 meter zware Noord Wierderse klei bovenop de dijkberm aangebracht. De waterleiding ligt daar niet ver vandaan.

Met een schok wordt Harry wakker. Hij blijkt meer dan een uur geslapen te hebben. Maar hij weet wat hem te doen staat. Hij belt het waterleidingbedrijf. Terwijl hij wacht op de leidingbeheerder hoopt hij vurig dat het waterbedrijf z'n

informatie beter op orde heeft dan het waterschap Noord Wierderland. Dan vraagt hij: 'Hebben jullie toevallig een drukval geconstateerd in de leiding langs de Wiersedijk in de buurt van de Dorpsstraat tussen dijkpaal 38 en 39?' Harry hoort dat de leidingbeheerder iets intypt op een toetsenbord. 'Inderdaad,' antwoordt de man. 'Gisternacht is in dat leidingdeel een drukval opgetreden, om 4 uur in de ochtend ongeveer. Het lijkt erop dat die pijp is gaan lekken. Wacht even, ik zie nog iets.' Harry hoort een paar muiskliks. 'Hier staat aangetekend dat mijn collega's het erover gehad hebben of de problemen bij jullie misschien iets met die drukval te maken hadden. Maar terwijl ze het erover hadden hoorden ze op de televisie dat een boring door het electriciteitsbedrijf de oorzaak was, niet de lekkende waterleiding. Toen hebben ze die oorzaak uitgesloten.' 'Ik begrijp het' zegt Harry, en hij vraagt of de leiding afgesloten kan worden. 'Zeker,' zegt de leidingbeheerder.

Een uurtje later, als de leiding buiten gebruik is gesteld en de wateruitstroom uit het gat in de sloot inderdaad tot stilstand komt, kan Harry weer rustig ademen. De zaak is onder controle, en nu mag een nieuwe ploeg zich gaan bezighouden met de stijgende waterstanden. Het is vijf uur in de ochtend en Noord Wierderland is voorlopig weer veilig.

'Ik ga naar huis, bijslapen,' zegt Harry. Voordat hij zijn jas aantrekt vist hij een exemplaar van het handboek *Bouwstenen Professionele Inspecties* uit zijn geïmproviseerde kussensloop en stopt het in zijn tas. 'Dat ga ik maar eens bestuderen,' zegt hij.

Beste mannen en vrouwen die Nederland drooghouden,

Ons werk heeft een eeuwenoude traditie: al sinds de prehistorie zijn we in Nederland bezig onze voeten droog te houden. Er wordt zelfs wel eens gezegd dat we onze overlegtraditie en onze afkeer van dikdoenerij danken aan het feit dat iedereen in Nederland met iedereen moest samenwerken, anders hielden we de boel niet droog.

Vroeger gebeurde dat in kleine waterschapjes – in totaal waren er ooit zo'n 2700. De laatste jaren zijn de waterschappen steeds groter geworden.

Een erfenis van dat rijke verleden is dat er in verschillende waterschappen verschillend gewerkt wordt – net als je in dit verhaal ziet gebeuren. Voor een deel heeft die variatie natuurlijk ook met plaatselijke omstandigheden te maken: het maakt nogal wat uit of je het land tegen de zee moet beschermen of tegen rivierwater.

Toch ontdekken de waterkeringbeheerders (waterschappen en Rijkswaterstaat) steeds meer dat het voordelen heeft als overal zoveel mogelijk op dezelfde manier gewerkt wordt, bv – als de beste manier om iets te doen overal wordt toegepast

- als dijkspecteurs op dezelfde wijze hun bevindingen registreren
- als gegevens overal op dezelfde wijze zijn terug te vinden
- als nieuwe ontwikkelingen en nieuwe technologie snel hun weg vinden naar de praktijk van alledag
- als een waterkeringbeheerder op ieder moment kan aantonen dat de keringen op orde zijn.

Dit zoveel mogelijk uniformeren van onze werkwijze wordt professionalisering genoemd – een ietwat ongelukkige term, want het suggereert een beetje dat de manier waarop we het vroeger deden niet professioneel was. Maar dat bedoelen we er niet mee. Professionalisering betekent dat er minder ad-hoc, en meer systematisch gewerkt wordt. Het doel is om ten allen tijde zoveel mogelijk grip op de zaak te hebben en ook te kunnen aantonen dat dat zo is.

Het Professionaliseren van de Inspectie Waterkeringen of PIW2.0 is een project waarin de Waterschappen, RWS en STOWA samenwerken. Meer over dit project staat te lezen op www.inspectiewaterkeringen.nl

dr. Roeland Allewijn, *directeur Veiligheid en Watergebruik, Rijkswaterstaat*
 mr. Hans Oosters, *voorzitter STOWA*

Colofon

Alarmfase ZMW is een uitgave van Stowa en Rijkswaterstaat in het kader van het programma Professionalisering Inspectie Waterkeringen 2013

Verhaal Johanna Kroon (www.veranderverhaal.nl)

Ideeën en adviezen Pieter van Berkum, Jaap Bronsveld, Johan Elshof, Wijnand Evers, Henk Flikkema, Anja van der Kruijs, Ludolph Wentholt

Illustraties www.aukeherrema.nl

Vormgeving www.datbureau.nl

